वान्यस्मिन् सपिण्डे स्थविरतरे जीवति। (१६५/१०९२)

[1]सप्तमपुरुषावधयः सपिण्डाः स्मर्यन्ते। [2]येषाम् 'उभयत्र दशाहानि कुलस्यान्नं न भुज्यते'[3] इत्येवमादिकायां क्रियायाम्[4]अनधिकारः। भ्रातुरन्यस्मिन् सपिण्डे स्थविरतरे जीवति पौत्रप्रभृतेरपत्यं जीवदेव युवसञ्ज्ञं वा भवति। प्रकृतं जीवतिग्रहणं सपिण्डस्य विशेषणम्, इदं तु सञ्ज्ञिनः। तरब्निर्देश [5]उभयोत्कर्षार्थः। स्थानेन वयसा चोत्कृष्टे सपिण्डे यथा स्यात् पितृव्ये [6]पितामहे भ्रातरि [7]वयसाधिके जीवति। गर्गस्यापत्यं गार्ग्यायणः गार्ग्यो [8]वा। वात्स्यायनः वात्स्यो वा। दाक्षायणः दाक्षिर्वा। स्थविरतरे इति किम्? स्थानवयोन्यूने गार्ग्य एव भवति। [9]जीवति इति किम्? मृते मृतो वा गार्ग्य एव भवति॥

वृद्धस्य च पूजायाम्। (१६६/१०९२ वा.)

अपत्यमन्तर्हितं वृद्धम् इति शास्त्रान्तरे परिभाषणाद् गोत्रं वृद्धम् इत्युच्यते। वृद्धस्य युवसञ्ज्ञा वा भवति पूजायां गम्यमानायाम्। सञ्ज्ञासामर्थ्याद् गोत्रं युवप्रत्ययेन पुनरुच्यते। वृद्धस्य इति षष्ठीनिर्देशो 'विचित्रा [10]सूत्रस्य कृतिः' इति। तत्रभवान् गार्ग्यायणः गार्ग्यो वा। तत्रभवान् वात्स्यायनः वात्स्यो वा। तत्रभवान् दाक्षायणः दाक्षिर्वा। पूजायाम् इति किम्? गार्ग्यः। वात्स्यः॥

यूनश्च कुत्सायाम्। (१६७/१०९२ वा.)

कुत्सायां गम्यमानायां यूनो वा युवसञ्ज्ञा भवति। निवृत्तिप्रधानो विकल्पः। युवसञ्ज्ञायां प्रतिषिद्धायां पक्षे गोत्रसञ्ज्ञैव भवति, प्रतिपक्षाभावात्। गार्ग्यो जाल्मः गार्ग्यायणो [11]वा। वात्स्यो जाल्मः वात्स्यायनो वा। दाक्षि[12]र्जाल्मः दाक्षायणो वा। कुत्सायाम् इति किम्? गार्ग्यायणः॥

जनपदशब्दात् क्षत्रियादञ्। (१६८/११८६)

जनपदशब्दो यः क्षत्रियवाची, तस्मादपत्ये अञ् प्रत्ययो भवति। पाञ्चालः। ऐक्ष्वाकः। वैदेहः। जनपदशब्दात् इति किम्? द्रुह्योरपत्यं द्रौह्यवः। [13]पौरवः। क्षत्रियात् इति किम्? ब्राह्मणस्य पञ्चालस्य अपत्यं पाञ्चालिः। वैदेहिः।

[३९४] क्षत्रियसमानशब्दाज्जनपदशब्दात्तस्य राजन्यपत्यवत्। (म. भा. २.२६९)

पञ्चालानां राजा पाञ्चालः। वैदेहः। मागधः[14]॥

साल्वेयगान्धारिभ्यां च। (१६९/११८७)

साल्वेय[15]गान्धारिशब्दाभ्याम् अपत्ये अञ् प्रत्ययो भवति। [16]जनपदशब्दावेतौ क्षत्रियाभिधायिनौ ताभ्यामञपवादे [17]वृद्धादिति ञ्यङि प्राप्ते पुनरञ् विधीयते। साल्वेयः। [18]गान्धारः। तस्य राजनि इत्येव, साल्वेयो राजा। [19]गान्धारो राजा॥

---

1. सप्तपुरुषावधयः फ. 2. येन फ. 3. दानं प्रतिग्रहो होमः स्वाध्यायश्च निवर्तते इत्यधिकम् क. ड. 4. अधिकारः ब. क. फ. 5. उभयोत्कर्षणार्थः फ. 6. पितामहे भ्रातरि नास्ति फ. 7. वा इत्यधिकम् क. 8. वा नास्ति फ. 9. वाक्यमिदं नास्ति फ. 10. हि इत्यधिकम् ब. 11. वा नास्ति फ. 12. जाल्मः दाक्षायणो वा नास्ति फ. 13. पौरवः नास्ति फ. 14. अवृद्धादपीति प्राप्तस्य वुञोऽपवादः इत्यधिकम् अ. क.ड, अवृद्धादपि बहुवचनविषयात् प्राप्तो वुञ् बाध्यते इत्यधिकम् ब. 15. गान्धारिभ्याम् ब. 16. जनपद–वाचिनौ फ. 17. वृद्धैरिति ब, वृद्धादित्यत्र फ. 18. गान्धारः नास्ति फ. 19. उदाहरणमिदं नास्ति फ.